

*Magyar Regionális Tudományi Társaság XX. Vándorgyűlése;
„Tér és állam”, 2022. október 6-7. Budapest*

Ipari középvállalatok szerepe a hazai kisvárosok gazdaságában: tapasztalatok és kérdések

Molnár Ernő

Debreceni Egyetem, Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék

Ipari közép vállalatok a kisvárosokban

Feldolgozóipari vállalkozások súlya a helyi székhelyű cégek körében (2021, %), településkategóriánként; forrás: KSH

		0-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250- fő	Összesen
Budapest	(1)	4,2	12,5	15,9	16,4	4,4
Nagyváros	(8)	5,1	22,9	36,1	50,3	5,6
Középváros	(23)	5,9	25,6	41,1	67,9	6,3
<i>Kisváros 1.</i>	<i>(316)</i>	<i>6,8</i>	<i>28,6</i>	<i>43,4</i>	<i>61,6</i>	<i>7,3</i>
<i>Kisváros 2.</i>	<i>(254)</i>	<i>6,9</i>	<i>29,7</i>	<i>47,9</i>	<i>68,9</i>	<i>7,5</i>
<i>Kisváros 3.</i>	<i>(98)</i>	<i>6,8</i>	<i>31,1</i>	<i>47,5</i>	<i>69,8</i>	<i>7,4</i>
Községek	(2807)	7,1	28,3	40,4	57,0	7,4
Összesen	(3155)	5,8	22,4	32,4	43,5	6,2

Nagyváros: 90 ezer főnél népesebb települések; Középváros: 30-90 ezer fő közötti népességű települések; Kisváros 1. 30 ezer fő alatti népességű, városi rangú települések; Kisváros 2. 30 ezer fő alatti és agglomerálódó térségeken kívül fekvő, városi rangú települések; Kisváros 3. 30 ezer fő alatti és agglomerálódó térségeken kívül fekvő, az 1971. évi OTK keretében legalább részleges középfokú központként nevesített települések.

GPN-ek: hálózati és területi beágyazódás

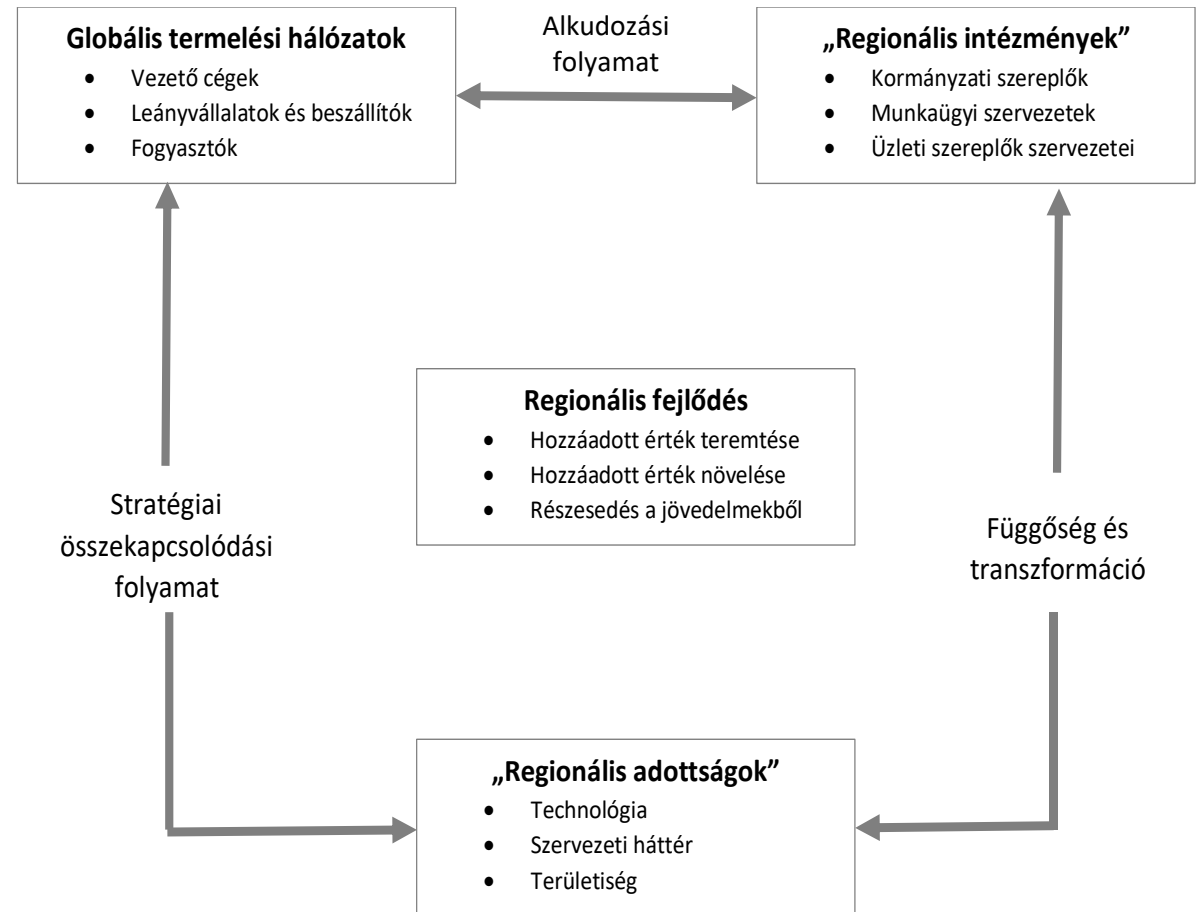
Hálózati beágyazódás: egy-egy szereplő hálózatokon belüli pozíciója, főbb jellemzői a hálózatok felépülése, tartóssága és a kapcsolatok stabilitása (Henderson et al. 2002).

Vállalati stratégiák	Kapitalista hajtóerők			Kockázatok
	Költség-képesség arányok	Piaci impulzusok	Financia-lizáció	
Cégen belüli koordináció	<i>Alacsony</i>	<i>Magas</i>	<i>Alacsony</i>	<i>Magas</i>
Cégek közötti ellenőrzés	<i>Magas</i>	<i>Alacsony</i>	<i>Magas</i>	<i>Közepes</i>
Cégek közötti partnerség	<i>Magas</i>	<i>Magas</i>	<i>Magas</i>	<i>Magas</i>
Tárgyalásos stratégia	<i>Közepes</i>	<i>Magas</i>	<i>Magas</i>	<i>Magas</i>

GPN-ek szerveződését meghatározó vállalati stratégiák

forrás: Yeung, Coe 2015; Coe, Yeung 2019

Feljebb lépés különböző dimenziói, mint a költség-képesség arányok csökkentésének eszközei: tevékenységszerkezet + kapcsolati feljebb lépés (Glückler, Panitz 2016).

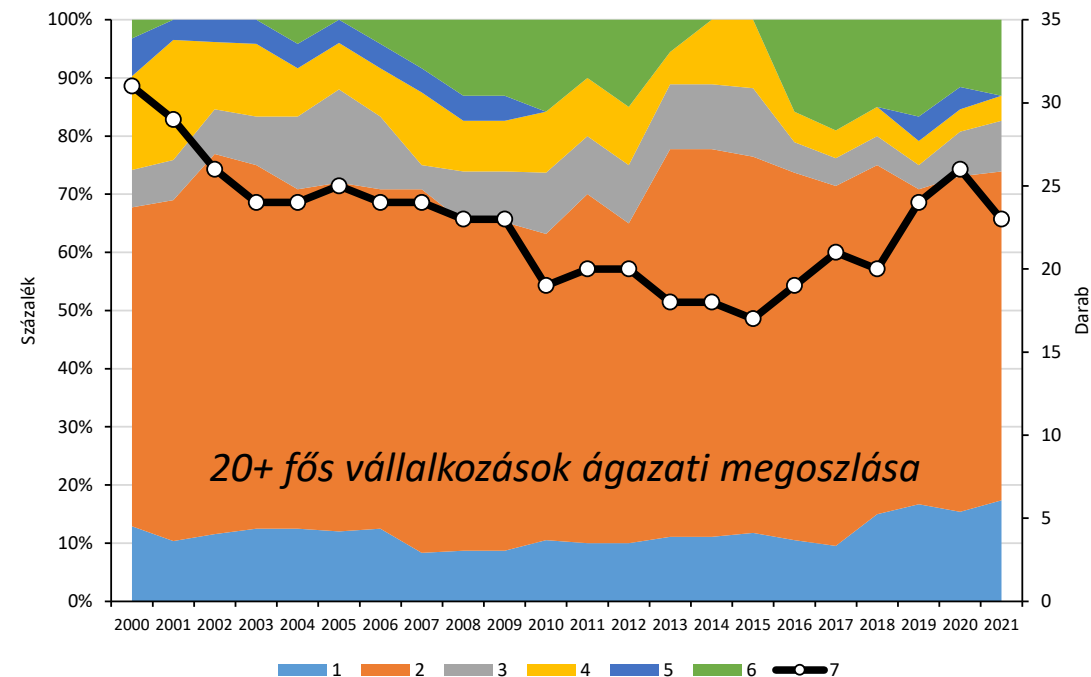
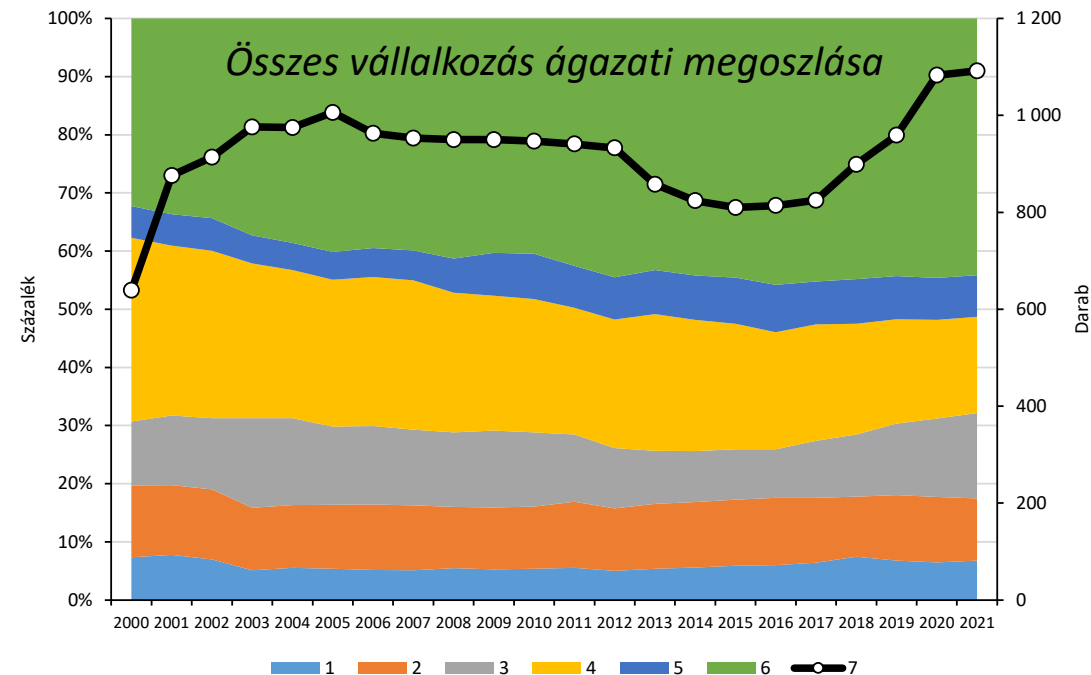
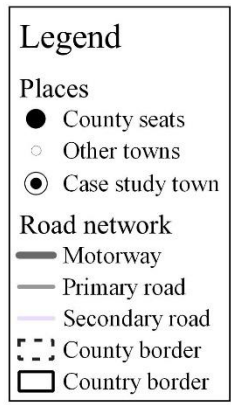
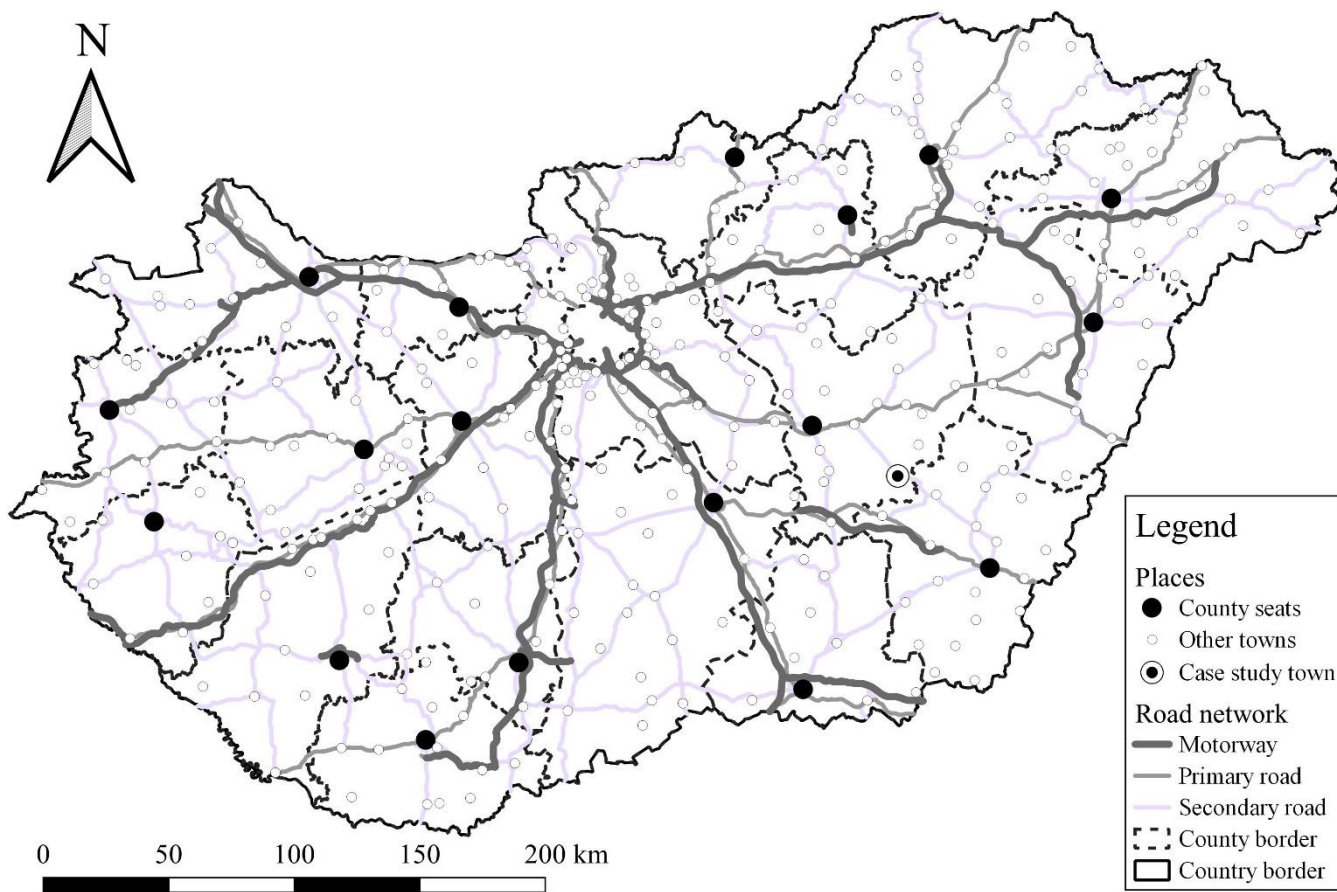

Komplementaritás, dinamika, többértű „regionális”, adottságok és intézmények kölcsönhatása, aszimmetria, különböző kimenetek;

A globális – regionális kapcsolatok modellje

forrás: Coe et al. 2004, Dawley et al. 2019, MacKinnon 2012, Yeung 2015

A kutatás terepe

Mezőtúr földrajzi helyzete, illetve a helyi székhelyű vállalkozások számának és ágazatok szerinti megoszlásának változása; forrás: KSH

1. Mezőgazdaság; 2. Ipar; 3. Építőipar; 4. Kereskedelem, gépjárműjavítás; 5. Szállítás, raktározás, információ, kommunikáció; 6. Egyéb szolgáltatás; 7. Összes vállalkozás;

Egy útfüggő átalakulás előzményei

Helyi iparban-építőiparban dolgozók; forrás: KSH

Település	Foglalkoztatott (fő)			Foglalkoztatott (%)		
	1990	2001	2011	1990	2001	2011
Jászapáti	993	637	723	31	28	31
Jászárokszállás	1 016	857	3 116		48	73
Jászberény	8 136	8 551	9 607	53	55	55
Jászfényszaru	811	1 115	2 809		63	73
Karcag	3 581	2 370	1 655	33	32	24
Kisújszállás	2 284	1 462	1 292	39	37	36
Kunhegyes	1 748	675	640	45	35	29
Kunszentmárton	2 467	984	1 047	47	37	37
Martfű	4 829	2 419	1 793	85	68	59
Mezőtúr	3 027	2 134	1 996	35	37	35
Szolnok	19 148	10 735	9 671	37	28	25
Tiszafelede	246	778	710		33	29
Tiszaújváros	2 758	1 006	1 048	45	28	26
Törökszentmiklós	4 815	3 258	2 709	48	46	41
Túrkeve	1 776	780	1 124	41	35	46

Szerkezeti jellemzők

- Megkésett, mértéktartó, függő, de ágazati és szervezeti értelemben **diverzifikált** iparosítás, némi iparirányító funkció;
- **Beszállítók** hazai nagyvállalatok (EVIG, HIM, Ikarus, Lehel, MHD, SZIM) felé, keleti és nyugati export (bérmunka);

Ipari kompetenciák

- **8 középvállalat:** szőnyegszövő, ruhaipari, fazekasipari és fémfeldolgozó szövetkezetek, Tisza Cipőgyár, KAEV és KONTAKTA gyárai, helyi központú Alföldi Téglaiipari Vállalat;
- **Egyéb ipari-kisipari szereplők:** gázüzem, malom, sütőipar, asztalosipari szövetkezet, vasipari vállalat, magánkisipar;
- **Főiskola tanüzeme:** mezőgazdasági gépek javítása, gyártása, fejlesztése, honvédségi járművek javítása, karbantartása;
- **Ipari melléküzemágak:** nem alaptevékenységek; Dózsa Tsz (10,3%), Magyar-Mongol Barátság Tsz (19,5%): agroelektro- nika, Mezőtúri Állami Gazdaság (61,6%): fa- és húsipar;

Hálózati beágyazódás 1.

- Szervezeti átalakulás: KMT mérsékelt részvétele, **domináns helyi** (régi és új alapítású) **vállalkozások**, helyi cégekhez / intézményekhez kötődő új (hazai) szereplők; külső (hazai) felvásárlások, cégen belüli koordináció, helyi **beszállítók** változó aszimmetriájú és stabilitású kapcsolatokban;
- Ágazati szerkezet: fémfeldolgozás, villamosgép-gyártás, elektronika, **különböző ipari hálózatokban** (pl. háztartási és mezőgazdasági gépgyártás, autóipar, ipari robotgyártás, elektronika, építőipar); **feljebb lépés** összekapcsolódó dimenziói: új iparágak, termékek, gyártás, funkciók;
- **Egyensúlyozás** a nyugati technológiai fölény és a keleti olcsó gyártás között: kisebb szériák, nagyobb hozzáadott érték, rugalmasság, növekvő technológiaigény; legalább kezdetben **közeli ipari központok** és helyi kooperációk szerepe, de országos hálózatok, nemzetközi kapcsolatok is;

Legnagyobb helyi foglalkoztató ipari cégek; forrás: IM

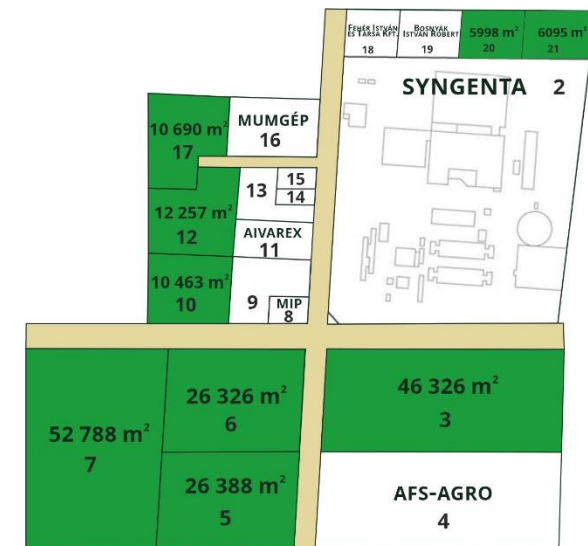
Vállalkozás	TEÁOR	Árbevétel (2021, E Ft)	Alkalmazott (2021, fő)
NK-GÉP Kft.	0812	1 101 764	22
SILUETT-2007 Kft.	1413	203 928	28
Baracsi-Paletta 97 Kft.*	1624	2 039 624	69
BBB-GLAS Ipari Kft.	2312	583 431	21
BAVAS BAU Kft.	2511	1 208 240	23
FF Fémfeldolgozó Zrt.	2511	5 883 180	320
RÉDEI-FÉM Kft.	2511	1 157 858	56
TÚRGÉP-2000 Kft.	2511	225 185	25
VART-Speciál Kft.*	2511	768 144	47
Hermann Mezőtúr Kft.*	2561	1 057 993	76
Ferrocór Kft.*	2562	562 966	23
AGROHÍD Ipari Kft.*	2573	1 653 036	69
RAFI Hungaria Kft.*	2612	2 841 377	498
LEDFAK Kft.*	2712	1 031 212	164
VA Elektronika Zrt.*	2712	268 286	43

Hálózati beágyazódás 2.

Alapok	Agrár kiszip csala		t
Termékek	(1) F csor sajá cég		; 1989: német- ulajdon (helyi); ás megtörtént;
Piacok	Szol belf (Hat Mer		ipari szerszámok általános gépek masság, növekvő ártókapacitás;
Stratégiaiák	Gyár tech mag terv		Audi (Ingolstadt, sárolta a Bosch), toren Werk, ma ort piacok ;
			ális és regionális és üzleti iroda a kek , a kialakított tősége;

A területi beágyazódás helyi dimenziói

- **Gazdasági dimenzió:** korlátozott számú helyi potenciális beszállító, de létező lokális együttműködések, input és output oldalon is kapcsolódási lehetőségek a környező ipari központok irányába;
- **Társadalmi dimenzió:** zsugorodó kisváros humánerőforrás-korlátai, relatíve zárt helyi munkaerőpiac, korábbi viszonylag fejlett oktatási intézményrendszer zsugorodása, helyi irányításból kikerülése;
- **Tudományos dimenzió:** a mezőgazdasági gépész-üzemtechnikusokat képező helyi főiskolának és tanüzemének megszűnésével ennek az elméleti lehetősége sincs meg (érdemi K+F a vetőmag szektorban);
- **Önkormányzati dimenzió:** mérsékelt lobbierő, városi infrastruktúra fejlesztése, rugalmas ügyintézés, helyi befektetésösztönzési stratégiában kulcságazat a fémfeldolgozás és az elektronikai ipar;
- **Fizikai-környezeti dimenzió:** régi ipari ingatlanok, laktanya részleges megújulása, inkubátorként működő főiskolai tanüzem, új iparterület a városban (KMT) és azon kívül (ipari park);

A középvállalati perspektíva: egy informális klaszter?

Árbevétel 10-20%-a

Egyéb beszállítók
~ 24-25 cég

Függőség és kapcsolatok
eltérő intenzitása:
bizalmi kapcsolatok
fontossága, generáció-
váltás kérdése...

Nettó árbevétel 30%-a

HQ, logisztika, labor
Mezőtúr
~ 50 alkalmazott

Nettó árbevétel 50-60%-a

Helyi (meghatározó) beszállítók (3)
Mezőtúr
~ 15+15+15 alkalmazott

Piac
Technológia

Termelés
Martfű (30 km)
~ 20+20 alkalmazott

Legfontosabb beszállító
Kisújszállás (30 km)
~ 120 alkalmazott

Üzleti iroda
Kecskemét (90 km)
Mercedes-Benz

„Geography
matters?”

Legrégebbi fontos beszállító
Hajdúdorog (140 km)
~ 20-25 alkalmazott

Tanulságok, kérdések

- Helyi-regionális piacon túlmutató helyi közép vállalati tevékenységek, erős **hálózati és területi beágyazódás** egyidejű lehetősége... potenciális „propelling companies”?
- A vizsgált vállalat körben az átlagosnál erősebbek a **belső** (mert hazai közép vállalatok) és a **külső** (mert kisvárosi cégek) **korlátok**, melyek meghatározzák stratégiáikat;
- E stratégiák a helyin túlmutató jelentőséggel bírhatnak: tanulmányozásukkal a KMT alapú nagyipar-centrikus fejlesztés **alternatív modelljéhez** találhatunk muníciót?
- Lokálisan a **helyi fémipari cégek** (nagy-, közép- és kisvállalatok) alaposabb kutatása, a vállalati szegmensen túl pedig az **intézményi háttér** vizsgálata lehet előremutató;
- Általánosabb megközelítésben a **hasonló kisvárosok** kutatása is érdekes lehet: mennyire tekinthető szerepkörében helyi specialitásnak a főiskola? Lehetnek-e egyéb szereplők?
- Adhat-e muníciót a kutatás az **elméleti keretek** továbbfejlesztéséhez? A lokális környezet szerepe, illetve a hálózati és területi beágyazódás kapcsolata terén talán igen...

Felhasznált források

- Coe, N. M., Hess, M., Yeung, H. W., Dicken, P., Henderson, J. (2004): "Globalizing" regional development: a global production network perspective. *Transactions of the Institute of British Geographers* (29) 4: 468–484.
- Coe, N. M., Yeung, H. W. (2019): Global production networks: mapping recent conceptual developments. *Journal of Economic Geography* (19) 4: 775–801.
- Dawley, S., MacKinnon, D., Pollock, R. (2019): Creating strategic couplings in global production networks: regional institutions and lead firm investment in the Humber region, UK. *Journal of Economic Geography* (19) 4: 853–872.
- Gerócs T. (2021): *Magyarország függő fejlődése. Függőség és felzárkózás globális történeti perspektívában*. Helyzet Műhely Könyvek. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Józsa V. (2019): *A vállalati beágyazódás útjai Magyarországon*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest.
- Kovács Z., Beluszky P., Tóth G., Egedy T. (2021): Városok. In: *Magyarország Nemzeti Atlasza – Társadalom*. Csillagászati és Földtudományi Kutatóintézet, Földrajztudományi Intézet, Budapest, 116–127.
- Lux G. (2017): *Újraiparosodás Közép-Európában*. Dialóg Campus, Budapest – Pécs.
- MacKinnon, D. (2012): Beyond strategic coupling: reassessing the firm-region nexus in global production networks. *Journal of Economic Geography* (12) 1: 227–245.
- Molnár E. (2021): *A félperiféria ipara és a globális termelési hálózatok. A bőrfeldolgozó ipar átalakulása Magyarországon*. Didakt Kiadó, Debrecen.
- Molnár E. – Dézsi Gy. – Lengyel I. M. – Kozma G. (2018): Vidéki nagyvárosaink gazdaságának összehasonlító elemzése. *Területi Statisztika* (58) 6: 610–637.
- Nagy, Cs. – Molnár, E. – Kiss, É. (2020): Industry 4.0 in a dualistic manufacturing sector – qualitative experiences from enterprises and their environment, Eastern Hungary. *Hungarian Geographical Bulletin* (69) 2: 157–174
- Nagy, E., Gajzágó, G., Mihály, M., Molnár, E. (2021): Crisis, institutional change and peripheral industrialization: Municipal-central state relations and changing dependencies in three old industrial towns of Hungary. *Applied Geography* (136).
- Pálné Kovács I. (2021): A centralizáció és a perifériák fejlődési esélyei. *Tér és Társadalom* (35) 4: 215–240.
- Péntes J., Molnár E., Pálóczi G. (2014): Helyi munkaerő-piaci vonzaskörzetek az ezredforduló utáni Magyarországon. *Területi Statisztika* (54) 5: 474–490.
- Pirisi G., Trócsányi A. (2015): Shrinking small towns in Hungary: the factors behind the urban decline in "small scale". *Acta Geographica Universitatis Comenianae* (58) 2: 131–147.
- Rechnitzer J. (2018): Beágyazódás és a beágyazottság – Töprengések a vállalatok területi / városi integrációjáról. *Tér - Gazdaság - Ember* (6) 1: 25–41.
- Yeung, H. W. (2015): Regional development in the global economy: A dynamic perspective of strategic coupling in global production networks. *Regional Science Policy & Practice* (7) 1: 1–24.
- Yeung, H. W. – Coe, N. M. (2015): Toward a Dynamic Theory of Global Production Networks. *Economic Geography* 91 (1): 29–58
- *Megakom (2017): Befektetésösztönzési Stratégia. „Mezőtúri járási foglalkoztatási együttműködések”. TOP-5.1.2-15-JN1-2016-00007 azonosító számú projekt. Megakom Tanácsadó Iroda.*
- *Város Teampannon (2013): Jász-Nagykun-Szolnok megyei területfejlesztési koncepció (2014-2020). Város-Teampannon Kft.*

Köszönöm a figyelmet!